

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักนิติธรรมกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒

จัดทำโดย พลตำรวจตรี ธนาศักดิ์ ฤทธิเดชไพบูลย์
รหัส ๖๓๐๘๑๗

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๘
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักนิติธรรมกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒

พล.ต.ต.ธนาศักดิ์ ฤทธิเดชไพบูลย์^๑

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมขึ้นอย่างต่อเนื่อง สังคมจึงมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดความขัดแย้งเพิ่มตามมา ซึ่งปัจจุบันการนำคดีขึ้นสู่ศาล ทั่วประเทศมีจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นคดีร้ายแรงและไม่ร้ายแรง ทั้งข้อพิพาทในทางแพ่ง และทางอาญา จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยการตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ ขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการยุติหรือระงับข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มาก และข้อพิพาททางอาญาบางประเภท ซึ่งประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางเลือกได้ง่าย สะดวก และ รวดเร็ว ยิ่งขึ้น ทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้งเกิดความสมานฉันท์ ขึ้นในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นการดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกัน เพื่อระงับข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท โดยมีบุคคลที่สามมาเป็นคนกลาง คอยช่วยเหลือแนะนำ เสนอแนะหาทางออกในการยุติหรือ ระงับข้อพิพาทให้คู่ความต่อรองกันได้สำเร็จ ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอม เป็นบุคคลซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ได้แก่ ผู้พิพากษาในศาลต่างๆ ซึ่งมีใช้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน รวมทั้งบุคคลหรือคณะบุคคลที่ผ่านการอบรม หลักสูตรการไกล่เกลี่ยและแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอมประจำศาล โดยผู้พิพากษาหรือบุคคล ดังกล่าวเป็นผู้มีความสนใจ มีความพร้อม และสมัครใจที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งต้องมีความเป็นกลาง ไม่มีอคติ สามารถให้ความเป็นธรรมกับคู่ความทุกฝ่ายได้ถูกต้องตรงตามความประสงค์ของคู่ความ ช่วยแก้ไขปัญหามาให้แก่อุบัติความทุกฝ่าย และเป็นผู้ช่วยทำให้ข้อพิพาททั้งหลายยุติลงอย่างฉันทมิตร การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงจำเป็นต้องนำหลักนิติธรรมมาใช้ เป็นแนวทางควบคู่กันไป เพื่อให้คู่กรณีได้รับความเป็นยุติธรรมอย่างสูงสุด

^๑ รองผู้บัญชาการ สำนักงานกฎหมายและคดี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, ปฏิบัติราชการที่ภาค ๒ จังหวัดชลบุรี, ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย (นธป.) รุ่นที่ ๘ ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

หลักนิติธรรม (The rule of law)

ความหมายของหลักนิติธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ ได้กำหนดความหมายของคำว่าหลักนิติธรรมไว้ว่า “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย โดยเท่าเทียมกัน”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓ บัญญัติว่า

“อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กฤษฎีกา และหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญกฎหมาย และหลักนิติธรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม”

และมาตรา ๒๖ บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้อง ระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใด บุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง”

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่นักศึกษาในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สอบไล่ได้วิชาความรู้ชั้นเนติบัณฑิตยสภาสมัยที่ ๓๓ ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร ๒๙ ตุลาคม ๒๕๒๔ ความตอนหนึ่งว่า

“...กฎหมายนั้นไม่ใช่ตัวความยุติธรรม เป็นแต่เพียงเครื่องมืออย่างหนึ่ง สำหรับใช้ในการรักษาและอำนวยความยุติธรรมเท่านั้น การใช้กฎหมายจึงต้องมุ่งหมายใช้เพื่อรักษาความยุติธรรมไม่ใช่เพื่อรักษาตัวบทของกฎหมายเอง และการรักษาความยุติธรรมในแผ่นดินก็มิได้มีวงแคบอยู่เพียงแค่ขอบเขตของกฎหมาย หากต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรรยา ตลอดจนเหตุและผลตามความเป็นจริงด้วย...”

เพลโต (Plato) เป็นนักปราชญ์ชาวกรีก เสนอว่า “กฎหมายเป็นสิ่งสูงสุดและการปกครองจะต้องดำเนินตามกฎหมาย หากสังคมสามารถสร้างระบบกฎหมายที่ดีและเป็นธรรมขึ้นมาให้คนประพฤติปฏิบัติตามได้ แม้แต่คนชั่วก็อาจจะมีความดีขึ้นมาได้เช่นกัน”^๒

ไดซี (Dicey) นักนิติศาสตร์ชาวอังกฤษ ได้กล่าวว่า “ความสูงสุดของกฎหมายหรือการปกครองโดยกฎหมาย คือลักษณะของรัฐธรรมนูญอังกฤษ นั่นคือ หลักนิติธรรม”^๓

^๒ ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๕๘), ๑๑๐.

^๓ อรรถพล ใหญ่สว่าง, “หลักนิติธรรม”, ใน จุลนิติ, (ม.ค. - ก.พ.๕๗), หน้า ๓๗.

Professor L. Fuller ผู้เขียน “The morality of law” ได้อธิบายหลักนิติธรรมต้องประกอบด้วย ๘ หลัก^๕ ดังนี้

๑. ทุกคนต้องเคารพกฎหมายที่มีอยู่
๒. กฎหมายต้องประกาศให้ทราบล่วงหน้าโดยทั่วกัน
๓. กฎหมายต้องไม่มีผลย้อนหลัง
๔. กฎหมายต้องบัญญัติไว้ชัดเจน เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจโดยมิชอบ
๕. กฎหมายต้องหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกันเอง
๖. กฎหมายต้องไม่บังคับในสิ่งที่เป็นไปได้
๗. กฎหมายต้องยืนยงคงอยู่ เพื่อให้หยั่งรากลึกในสังคม แต่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้
๘. การบังคับใช้กฎหมาย ต้องสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่ประกาศไว้ทุกประการ

ศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์ ให้ความหมายของคำว่าหลักนิติธรรม ไว้ว่า “ไม่ใช่ข้อกำหนดหรือบทบัญญัติทั้งหลาย ที่มีอยู่ในตัวกฎหมายหรือกฎอันเป็นหลักในมาตราต่างๆ กำหนดไว้ แต่หมายถึง กฎที่มีบังคับตัวบทกฎหมายหรือบังคับกฎหมายลักษณะต่างๆ ในกฎหมาย เหล่านั้น ต้องอยู่ในกรอบในบังคับของกฎนั้นอีกชั้นหนึ่ง ความหมายของ The Rule of Law คือ ประมวลหลักของสิทธิขั้นมูลฐานที่แทรกอยู่ในองค์การแห่งรัฐ ซึ่งมีอำนาจและวิธีการ อันจะทำให้ สิทธิเหล่านั้นมีผล ประกอบด้วยหลักสถาบันและวิธีการ ซึ่งมีอยู่ในกฎหมายอันชุมชนรับรองและ ค้ำครองประโยชน์ของเอกชน โดยจำกัดขอบเขตอำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หลักที่ว่านี้ ใช้บังคับ แก่ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ตุลาการ และทนายความ จึงเป็นที่รับรองว่า เป็นกฎอันเป็นฐาน ที่ตั้งแห่งการก่อสิทธิขั้นมูลฐานตามกฎหมาย”^๕

ศาสตราจารย์ ธานินทร์ กรีวิเชียร ได้อธิบาย The Rule of Law ซึ่งท่านแปลว่า “นิติธรรมวินัย” ว่าหมายถึง “หลักการแห่งกฎหมายที่เกิดทุนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และ ยอมรับนับถือสิทธิและเสรีภาพแห่งมนุษย์ชนทุกแห่งทุกมุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ้มครอง มนุษย์ชนให้พ้นจากลัทธิทรราชย์ หากมีข้อพิพาทใดๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะรัฐกับเอกชนหรือระหว่าง เอกชนกับเอกชน ศาลสถิตยุติธรรมเท่านั้นที่มีอำนาจอิสระและเด็ดขาดในการตัดสินข้อพิพาทนั้น ตามกฎหมายของบ้านเมือง”^๖

จะเห็นได้ว่าหลักนิติธรรมเป็นหลักที่นำมาใช้กำหนดกรอบการใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและมีความรับผิดชอบต่อกฎหมาย โดยมีระบบการตรวจสอบและคานอำนาจเพื่อจำกัดการใช้อำนาจของรัฐ ซึ่งจุดมุ่งหมายหลักคือความสงบเรียบร้อยและความยุติธรรมแก่สังคม ทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงมั่นใจต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม หากมีข้อพิพาทเกิดขึ้นจะมี

^๕ Lon L. Fuller, *The Morality of Law* (Revised ed, Yale University Press, New Havea, ๑๙๖๙.), ๓๓-๓๘. อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน.

^๕ จิตติ ดิงศภัทย์, *หลักวิชาชีพนักกฎหมาย*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๘๕.

^๖ ธานินทร์ กรีวิเชียร, *บทบรรณาธิการ, บทบัณฑิต*, เล่มที่ ๒๐ ตอน ๓ พ.ศ.๒๕๐๕.

การยุติข้อพิพาทโดยปราศจากความรุนแรงและได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน โดยมีการบังคับใช้กฎหมายที่เหมาะสม ถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากการแทรกแซงของภาครัฐหรือเอกชน หลักนิติธรรมจึงเป็นหลักสำคัญที่ถือเป็นคุณธรรมของกฎหมาย

ความยุติธรรม (Justice)

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม การอยู่ร่วมกันย่อมมีการกระทำต่อกันและกัน โดยธรรมชาติของมนุษย์ต้องการความสะดวกสบาย พยายามหลีกเลี่ยงความลำบาก จึงมีการเอาใจเปรียบผู้อื่น ทำให้สังคมเกิดความยุ่งเหยิงวุ่นวายและนำไปสู่ความขัดแย้งในที่สุด จึงจำเป็นต้องมีการสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกัน เพื่อให้เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น ตามแนวความคิดเรื่องประโยชน์ส่วนรวม (Utilitarianism) ต้องมีการกระทำที่เกิดประโยชน์สูงสุดให้แก่คนจำนวนมากที่สุดและนานที่สุด ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติของมนุษย์ถูกสร้างขึ้นมาเป็นเงื่อนไขไปสู่ข้อยุติของปัญหา นั่นก็คือความยุติธรรมนั่นเอง

ความยุติธรรม หมายถึง JUSTICE ที่มีความหมายเช่นเดียวกับ EQUITY ซึ่งใช้สำหรับนักกฎหมายอังกฤษแผนกหนึ่งที่ใช้แก้ความเคร่งครัดของกฎหมาย Common Law ความยุติธรรมตามที่เข้าใจโดยทั่วไป หมายถึง ความถูกต้องชอบธรรมด้วยเหตุผล^๗

ความยุติธรรม จึงหมายถึง การปฏิบัติต่อคนอื่นด้วยความเป็นธรรม ไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใด โดยต้องพิจารณาตัดสินใจในการกระทำด้วยเหตุผลที่เที่ยงตรงไม่ลำเอียง ทั้งการให้รางวัลการยกย่อง ชื่นชม หรือการลงโทษต่อผู้กระทำผิดด้วยมาตรฐานเดียวกัน แต่บุคคลที่เป็นฝ่ายเสียผลประโยชน์มักมองว่าตนเป็นฝ่ายที่ไม่ได้รับความยุติธรรม ซึ่งความยุติธรรมไม่ได้ หมายถึงความเท่าเทียม แต่เป็นสถานะที่บุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งพึงสมควรได้รับ โดยไม่ได้ หมายความว่า จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งนั้นๆ เหมือนกันทุกประการ

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒

เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างกัน คู่พิพาทต่างต้องการได้รับความยุติธรรม การไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คู่พิพาทได้พูดคุยกัน เพื่อหาแนวทางระงับข้อพิพาทที่ทุกฝ่ายพึงพอใจ โดยมีคนกลางทำหน้าที่ช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกให้คู่พิพาทได้มีโอกาสพูดคุยเสนอทางออกร่วมกัน นำไปสู่การแก้ไขข้อพิพาทด้วยความพึงพอใจของคู่พิพาท การไกล่เกลี่ย เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทรูปแบบหนึ่ง ซึ่งถือเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือก(Alternative Dispute Resolution - ADR) คือ ทางเลือกอื่นนอกจากให้ศาลชี้ขาดตัดสิน และการไกล่เกลี่ยนี้ กล่าวได้ว่าเป็นการระงับข้อพิพาทที่ถูกนำมาใช้มากที่สุด เพราะมี

^๗ จิตติ ดิงศภัทย์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๙.

วิธีการที่สำคัญคือแก้ไขปัญหานั้นๆ ความสัมพันธ์ และเยียวยาความเสียหาย ซึ่งทำให้ได้ทางออกที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ (Win-Win)^๕

การไกล่เกลี่ย (Mediation) หมายถึง กระบวนการจัดการความขัดแย้งที่อาศัยบุคคลซึ่งได้รับการยินยอมจากคู่ขัดแย้ง มีความเป็นกลาง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด มีทักษะความเชี่ยวชาญในการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ เป็นผู้ดำเนินกระบวนการ (Facilitate) ให้เกิดข้อตกลงอันเกิดจากการเสนอของทั้งสองฝ่าย แต่ไม่ใช่ผู้ตัดสินชี้ขาดในข้อพิพาท^๖

มาตรา ๓ ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ ได้ให้บทนิยามของคำว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” หมายความว่า การดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกันเพื่อระงับข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการในชั้นศาลและในชั้นการบังคับคดี

โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เมื่อคู่กรณีต่างฝ่ายต่างพอใจในการเจรจาตกลงกันแล้ว จะมีการกำหนดข้อตกลงระงับข้อพิพาทกันขึ้นมา เพื่อระงับข้อพิพาทหรือข้อเรียกร้องใดๆ ที่แต่ละฝ่ายมีอยู่และให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิหน้าที่หรือความรับผิดชอบเท่าที่กำหนดไว้ในข้อตกลง ซึ่งมีผลผูกพันโดยชอบด้วยกฎหมาย

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตั้งอยู่บนจุดหมายหลัก ๓ ประการ^๗ คือ

๑) ความยุติธรรม จะเกิดจากการที่คู่กรณีหันหน้ามาพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นอันทำให้ผู้เสียหายมีโอกาสที่จะพูดว่าผู้กระทำผิดได้ทำอะไร ผู้เสียหายได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดอย่างไร ทั้งมีโอกาส รับฟังเหตุผลที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำผิดลงไป

๒) การทำความดีเพื่อแก้ตัว เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดทำความดีเพื่อชดใช้ความผิดที่ได้กระทำไป โดยการแสดงความรับผิดชอบว่าจะแก้ไขหรือเยียวยาสิ่งที่ตนเองได้กระทำผิดไปแล้วอย่างไร ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นภาพที่ชัดเจนของการกระทำความผิดและความเสียหายที่เกิดขึ้นและผู้กระทำความผิดจะทำความดีเพื่อแก้ตัวอย่างไรเมื่อกล่าวถึงเรื่องที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

๓) มาตรการในการปรับปรุงตัวเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดไปกระทำความผิดซ้ำอีกในอนาคตจะเป็นการตกลงที่เกี่ยวข้องกับการชดใช้และกระบวนการติดตามผล คือ การกำหนดมาตรการในการปรับปรุงตัวเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดไปกระทำความผิดซ้ำใหม่ในอนาคต นั่นคือ นอกจากผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดจะได้ข้อตกลงเรื่องการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความผิดที่ได้กระทำลงไปแล้ว ในกระบวนการประนอมข้อพิพาทมักจะกล่าวถึงมาตรการที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดทำตัวดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแก้ปัญหาการใช้ยาเสพติด ติดสุรา ความอดทนต่อความเครียดที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่มีความดัน แผนการบริหารเวลา และกิจกรรมที่คิดจะทำ เช่น การทำงานทำ การทำงานอดิเรก และการมีส่วนร่วมในสังคม

ประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย

^๕ โชติช่วง ทัพวงศ์, คู่มือนักเจรจาไกล่เกลี่ย, ศูนย์สันติวิธีสาธาณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ ทหารผ่านศึก, ๒๕๕๘), หน้า ๑๑.

^๖ เรื่องเดียวกัน.

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับคู่กรณีและยังเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ดังนี้^{๑๑}

๑. ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย (Saving of Time and Money) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรืออนุญาโตตุลาการ อาจใช้เวลาเพียงสัปดาห์ วัน หรือชั่วโมง เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของ คู่ความและทางราชการ โดยที่หน่วยงานหรือองค์กรผู้จัดการไกล่เกลี่ยจัดบริการให้ฟรี คู่กรณีไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ไม่เสียค่าป่วยการผู้ไกล่เกลี่ย และการไกล่เกลี่ยไม่จำเป็นต้องมีทนายความ

๒. เป็นที่ยุติ (Finality) คดีที่คู่พิพาทสามารถตกลงกันได้โดยวิธีการไกล่เกลี่ยนั้น ทำให้ ข้อพิพาทได้ข้อยุติ ลดปัญหาของการอุทธรณ์ต่อไป

๓. การยอมรับของคู่พิพาท (Compliance) การที่คู่ความสามารถหาข้อยุติได้ด้วยตนเองมีการยอมรับปฏิบัติตามข้อตกลงมากกว่าการที่ศาลมีคำพิพากษาซึ่งจะต้องมีการบังคับคดีต่อไป

๔. ข้อยุติที่ได้นั้นมีความเหมาะสมกับคู่พิพาท (Custom Made Solution) เนื่องจากคู่พิพาทสามารถเลือกที่จะทำข้อตกลงอย่างไรก็ได้ตรงเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย

๕. เป็นความลับ (Confidentiality) การไกล่เกลี่ยเป็นเรื่องเฉพาะระหว่างคู่กรณีการประชุมไกล่เกลี่ยมีเฉพาะคู่กรณีกับผู้ไกล่เกลี่ย และบุคคลภายนอกที่คู่กรณีเห็นพ้องต้องกันให้เข้าร่วมประชุมได้เท่านั้น ทั้งข้อเท็จจริงที่คู่กรณีพูดคุยกันในการไกล่เกลี่ยถือเป็นความลับ ห้ามคู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ยเปิดเผยต่อบุคคลภายนอก นอกจากนี้ คู่กรณียังอาจมีข้อตกลงกันอีกด้วยว่า ข้อเท็จจริงที่ได้จากการไกล่เกลี่ย ห้ามไม่ให้คู่กรณีนำไปใช้อ้างอิงในการพิจารณาคดีของศาล

๖. การควบคุมกระบวนการระงับข้อพิพาท (Process Control) คู่พิพาทสามารถควบคุมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้มากกว่าการดำเนินคดีในศาล โดยสามารถคัดเลือกบุคคลที่เป็นกลางให้มาทำหน้าที่กำหนดประเด็น หรือความต้องการที่แท้จริงในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และแสวงหาทางออกเพื่อยุติข้อพิพาท โดยคู่พิพาทมีโอกาสที่จะได้พูดและตัดสินใจว่าผลที่ได้รับจะ ผูกพันกันหรือไม่ ซึ่งจะเป็นการหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นโดยการพิพากษาคดี

๗. ข้อตกลงระหว่างคู่พิพาทสามารถบังคับได้ (Enforceable Agreement) ผลของการระงับข้อพิพาทจากวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นข้อตกลงร่วมกันอันมีลักษณะสัญญาที่คู่พิพาทลงนามและมีผลผูกพันเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ แม้ว่าอาจมีการตรวจสอบจากศาลในบางกรณี

๘. รักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันได้หรือก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในระยะยาว (Preservation or Enhancement of Long-term Relationships) การระงับข้อพิพาทเปิดโอกาสให้คู่พิพาทสามารถหาข้อยุติในปัญหาที่แท้จริงได้และคู่พิพาทย่อมสามารถแก้ไขปัญหาระหว่างกันได้

๙. ความยืดหยุ่น (Flexibility) คู่พิพาทสามารถเลือกใช้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งหมด หรือในประเด็นใดประเด็นหนึ่งในคดีก็ได้ ส่วนที่เหลืออาจให้มีการดำเนินคดีในศาลต่อไป

^{๑๑} ธปภัค บุรณะสิงห์, พีรภัทร บุญรอด และธำมภ์ มิ่งทองคำ, เอกสารแนวทางการปฏิบัติงานตามกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (นาร์อง)), พิมพ์ครั้งที่ ๑, กองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, หน้า ๔ - ๕.

๑๐. คุณภาพ (Quality) บุคคลที่มาทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมักเป็นบุคคลที่มีความสามารถ หรือเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ โดยมีการควบคุมการทำงานโดยประมวลจริยธรรม

๑๑. ยังคงสิทธิในการดำเนินคดีในศาล (Right to Trial) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นเพียงส่วนเสริมสำหรับการดำเนินคดีในศาลไม่ใช่เป็นการแทนที่ คู่กรณียังคงมีสิทธิในการดำเนินคดีในศาล หากคู่กรณีมีความต้องการเช่นนั้น

๑๒. ไม่เป็นทางการ การไกล่เกลี่ยมีวิธีพิจารณาที่แตกต่างจากการพิจารณาคดีของอนุญาโตตุลาการหรือศาล โดยการไกล่เกลี่ยต้องการบรรยากาศการพูดคุยเจรจาที่ไม่เป็นทางการ แต่เป็นกันเองและยืดหยุ่น ผ่อนคลาย ไม่เคร่งครัด เพื่อให้คู่กรณีได้พูดคุยเจรจากันด้วยความสบายใจไม่ตึงเครียด เกิดความไว้วางใจ และกล้าเปิดเผยความต้องการที่แท้จริงของตน

หน้าที่และอำนาจของผู้ไกล่เกลี่ย

ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่และอำนาจ ๔ ประการ^{๑๒} ดังนี้

๑. กำหนดแนวทางและจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

๒. ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และเสนอแนะคู่กรณีในการหาแนวทางยุติข้อพิพาท

๓. ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความเป็นกลาง

๔. จัดทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำหรับการคุ้มครอง ผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งการทำหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยที่ทำหน้าที่โดยสุจริตนั้นย่อมได้รับความคุ้มครอง โดยไม่ต้องรับผิดชอบ

ทางแพ่งและทางอาญา

จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยและข้อเท็จจริงที่ต้องเปิดเผย

จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยต้องปฏิบัติตาม ๘ ประการ^{๑๓} ดังนี้ ได้แก่

๑. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อิสระ และไม่เลือกปฏิบัติ

๒. เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกครั้ง ในกรณีที่ไมอาจเข้าร่วมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ต้องแจ้งเหตุผลและความจำเป็นล่วงหน้าให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ

๓. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร

๔. ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เรียกรับหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่กรณีหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท

๕. ปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความสุภาพ

๖. รักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

๗. ไม่กระทำการในลักษณะเป็นการชี้ขาดข้อพิพาทหรือบีบบังคับให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดลงลายมือชื่อในข้อตกลงระงับข้อพิพาท

๘. กรณีอื่นตามที่กำหนดในกระทรวง

การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย

^{๑๒} มาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๓} มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒.

ให้คู่กรณีตกลงกันแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย ๑ คนหรือหลายคนจากบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยที่หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจัดทำไว้ หากคู่กรณีไม่สามารถตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยได้ คู่กรณี อาจขอให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยขึ้นจากบัญชีดังกล่าว ตามระเบียบที่หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกำหนด โดยการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง และให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชี้แจงคู่กรณีเกี่ยวกับกระบวนการและผลทางกฎหมายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมทั้งสิทธิในการยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท^{๑๔}

การคัดค้านผู้ไกล่เกลี่ย

ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลางและความเป็นอิสระของผู้ไกล่เกลี่ยในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย และคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคัดค้านหรือผู้ไกล่เกลี่ย เห็นเอง ให้ผู้ไกล่เกลี่ยผู้นั้นหยุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ก่อนและแจ้งให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ เพื่อให้หัวหน้าหน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีคำสั่งต่อไป โดยการยื่นคำคัดค้าน การพิจารณาคำคัดค้าน และการให้ผู้ไกล่เกลี่ยคนอื่นเข้าทำหน้าที่แทนผู้ที่ถูกคัดค้านให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง^{๑๕} นอกจากนี้ หากปรากฏในภายหลังการทำบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทว่าผู้ไกล่เกลี่ยที่ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมิได้เปิดเผยข้อเท็จจริงซึ่งอาจเป็นเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลางและความเป็นอิสระของผู้ไกล่เกลี่ยหรือการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยไม่ชอบด้วยกฎหมาย บันทึกข้อตกลงดังกล่าวไม่เสียไป แต่ไม่เป็นการตัดสิทธิคู่กรณีในการพิสูจน์เพื่อให้ศาลมีคำสั่งไม่บังคับตามข้อตกลงดังกล่าว^{๑๖}

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เป็นวิธีการยุติข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี โดยมีลำดับขั้นตอนของการดำเนินการไกล่เกลี่ย ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยควรปฏิบัติและแนะนำให้แก่คู่กรณีให้ดำเนินการตาม กระบวนการไกล่เกลี่ยทั่วไป มีลำดับขั้นตอนการปฏิบัติหลักๆ อยู่ ๕ ช่วง^{๑๗} คือ

๑. เตรียมการไกล่เกลี่ย เป็นช่วงที่ผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ต้องรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง แล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อพิจารณาว่าความขัดแย้งนั้นจะรับเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ ถ้ารับได้ จะออกแบบการไกล่เกลี่ยและกำหนดแผนงานการไกล่เกลี่ยโดยกำหนดขั้นตอนและวิธีการว่าจะไกล่เกลี่ยอย่างไร รวมทั้งต้องจัดการทางกายภาพ คือจัดสถานที่ไกล่เกลี่ยด้วย

๒. เปิดประชุมไกล่เกลี่ย เป็นช่วงการประชุมไกล่เกลี่ยร่วมกันนัดแรก ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยต้องกล่าวเปิดประชุม โดยแนะนำให้ทุกคนในที่ประชุมได้รู้จักกัน อธิบายกระบวนการไกล่เกลี่ยบทบาทผู้ไกล่เกลี่ย สิ่งที่คู่กรณีควรปฏิบัติและกำหนดกฎเกณฑ์พื้นฐานการไกล่เกลี่ยร่วมกันรวมทั้งกล่าวนำคู่กรณีเข้าสู่ขั้นตอนการเจรจาด้วย

๓. รวบรวมข้อมูลและสร้างทางเลือก เป็นช่วงที่ผู้ไกล่เกลี่ยขอให้คู่กรณีกล่าวเปิดการเจรจา โดยให้กล่าวในหัวข้อต่อไปนี้ เช่น ปัญหาที่เกิดขึ้นคืออะไร มีที่มาหรือเบื้องหลังอย่างไร ผลของปัญหาที่กระทบถึง

^{๑๔} มาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๕} มาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๖} มาตรา ๒๔ แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๗} โชติช่วง ทังวงศ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๖ - ๒๐๘.

ตนความวิตกกังวลต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้น เคยพยายามแก้ไขปัญหาด้วย วิธีการใดแล้วบ้าง มีข้อเสนอเป็นทางเลือกในการยุติข้อพิพาท หรือมีข้อเสนอในการเยียวยาแก้ไข ความเสียหายอย่างไรบ้าง ต่อจากนั้นจึงร่วมกันกำหนดประเด็นการเจรจา รวมทั้งให้คู่กรณีเสนอทางเลือกทางออก และจัดลำดับว่าจะหยิบยกทางเลือกทางออกใดขึ้นมาพิจารณาก่อนหลังกันอย่างไร แล้วนำคู่กรณีเข้าสู่การเจรจาในแต่ละประเด็นนั้น

๔. แก้ปัญหาและหาทางออก เป็นช่วงที่ผู้ไกล่เกลี่ยหยิบยกเอาประเด็นและทางเลือกในแต่ละประเด็นขึ้นมาประเมินหาทางออกทีละเรื่องตามลำดับ โดยขอให้คู่กรณีเน้นเจรจาที่ผลประโยชน์ ไม่ใช่จุดยืน (Interest based Negotiation) ซึ่งขั้นตอนนี้อาจมีการแยกประชุมไกล่เกลี่ยหรือผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้เสนอทางเลือกทางออกให้คู่กรณีพิจารณาก็ได้

๕. ปิดประชุมไกล่เกลี่ย ช่วงนี้มี ๒ กรณี คือ กรณีตกลงกันได้ ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยควรมีหน้าที่กล่าวปิดประชุม และกรณีตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะจัดให้คู่กรณีทำบันทึกข้อตกลงแล้วตรวจสอบข้อตกลงและให้ลงลายมือชื่อ หลังจากนั้นจึงกล่าวแสดงความยินดีและปิดประชุม

ผลของข้อตกลงระงับข้อพิพาท

กรณีปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท

หากคู่กรณีทำข้อตกลงระงับข้อพิพาททางอาญาที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีสิทธิฟ้อง คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สิทธินำคดีอาญา มาฟ้องระงับไป^{๑๘}

กรณีไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท

๑. กรณีข้อตกลงระงับข้อพิพาททางแพ่ง

เมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่งเรียกร้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทแล้วแต่คู่กรณีฝ่ายที่ถูกเรียกร้องนั้นไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท คู่กรณีฝ่ายที่เรียกร้องอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลยุติธรรมที่มีการทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทในเขตศาลนั้น หรือศาลยุติธรรมที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษา ข้อพิพาทซึ่งได้มีการไกล่เกลี่ยเพื่อให้บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ และให้เสียค่าขึ้นศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในอัตราเดียวกับคำร้องขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในประเทศ

การร้องขอต่อศาลเพื่อให้บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทต้องกระทำภายในสามปีนับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ ถ้าไม่ได้ร้องขอภายในกำหนด ให้มูลหนี้ตาม ข้อตกลงระงับข้อพิพาทระงับ^{๑๙}

ให้ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท เว้นแต่ความปรากฏแก่ศาลหรือคู่กรณีซึ่งถูกบังคับตามข้อตกลงนั้นพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า^{๒๐}

(๑) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถที่จะเข้าทำข้อตกลงระงับข้อพิพาท

^{๑๘} มาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๙} มาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๒๐} มาตรา ๓๓ แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒.

(๒) มูลเหตุแห่งข้อพิพาทหรือข้อตกลงระงับข้อพิพาทมีลักษณะเป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(๓) ข้อตกลงระงับข้อพิพาทเกิดจากกลฉ้อฉล บังคับ ชูเชื้อ หรือกระทำการโดยมิชอบด้วยประการใดๆ

(๔) มีเหตุเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยที่มีผลต่อการบันทึกข้อตกลงอย่างมีนัยสำคัญ

๒. กรณีข้อตกลงระงับข้อพิพาททางอาญา

เมื่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่ง ให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเรียกร้องโดยยื่นคำร้องขอต่อศาลยุติธรรมที่มีการทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทในเขตศาลนั้น หรือศาลยุติธรรมที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาข้อพิพาท ซึ่งได้มีการไกล่เกลี่ยนั้น เพื่อให้บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ และให้เสียค่าขึ้นศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในอัตราเดียวกับ คำร้องขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในประเทศ

การร้องขอต่อศาลเพื่อให้บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทต้องกระทำภายในสามปีนับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ ถ้าไม่ได้ร้องขอภายในกำหนดดังกล่าว ให้มูลหนี้ตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทระงับไป^{๒๑}

บทสรุป

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นการดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกัน เพื่อระงับข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ซึ่งไม่รวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการในชั้นศาลและในชั้นการบังคับคดีในอดีตการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการนอกศาลไม่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะ ทำให้เกิดปัญหาหลายเรื่อง เช่น ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย การกำหนดข้อตกลง การบังคับตามข้อตกลงรวมถึงความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งคู่กรณีอาจเกิดข้อขัดข้องใจว่าผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยมีส่วนได้เสียหรือเข้าข้างคู่กรณีอีกฝ่ายหรือไม่ ทำให้คู่กรณีฝ่ายนั้นไม่ยอมรับหรือปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดขึ้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริง

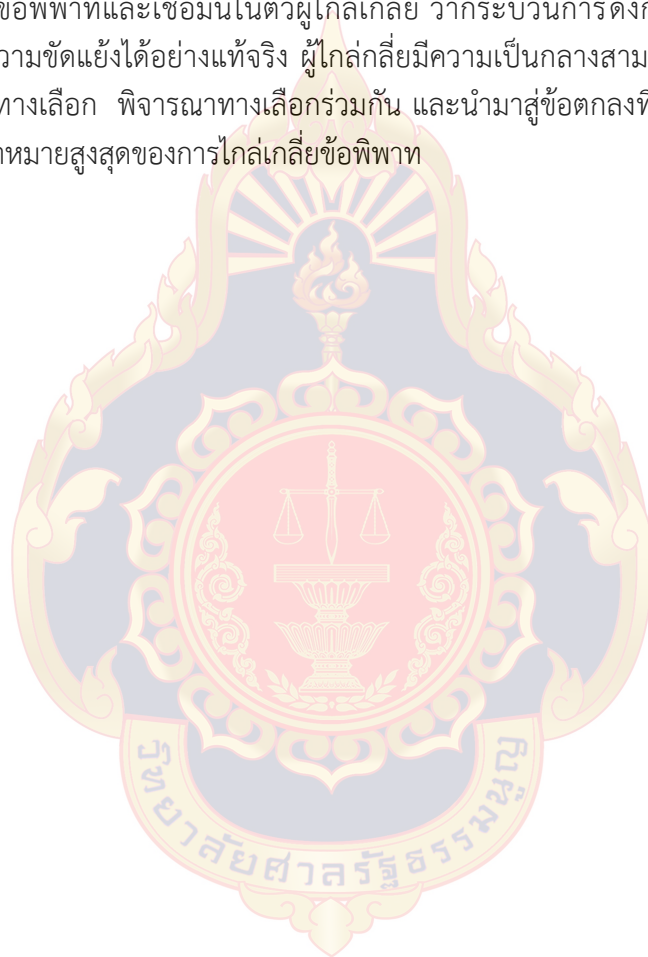
ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ ขึ้น เพื่อกำหนดเนื้อหาและหลักเกณฑ์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แน่นอนชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยมีการกำหนดวิธีการขึ้นทะเบียนคุณสมบัติ และอำนาจหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ย รวมไปถึงจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งจริยธรรมที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ไกล่เกลี่ย คือ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

หลักที่นำมาใช้กำหนดกรอบการใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ย คือหลักนิติธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับรักษาและอำนวยความยุติธรรม ผู้ไกล่เกลี่ยต้องรับฟังและทำความเข้าใจกับข้อพิพาทในทุกๆ ด้าน ต้องอดทนฟังและให้โอกาสแก่คู่กรณีโดยเท่าเทียมกัน คู่กรณีสามารถพูดและอธิบายใน

^{๒๑} มาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒.

มุมมองของแต่ละฝ่ายได้ โดยไม่ถูกตัดสินด้วยความลำเอียงหรือขัดจังหวะ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเปิดกว้างและวางตัวให้เป็นกลาง ฉะนั้น ก่อนการไกล่เกลี่ยผู้ไกล่เกลี่ยจึงต้องตรวจสอบศีลธรรมภายในจิตใจของตนเองว่ามีได้ใช้ความรู้สึกตามอำเภอใจในการตัดสินใจว่าสิ่งใดถูกหรือผิด ซึ่งก่อให้เกิดอคติได้

นอกจากนี้ คู่กรณียังสามารถตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยได้ หากมีเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลางหรือความเป็นอิสระของผู้ไกล่เกลี่ย คู่กรณีสามารถคัดค้านการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นการคานอำนาจของผู้ไกล่เกลี่ย ไม่ให้ใช้อำนาจเกินขอบเขต เพื่อให้คู่กรณีเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและเชื่อมั่นในตัวผู้ไกล่เกลี่ย ว่ากระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการที่สามารถหาข้อยุติของความขัดแย้งได้อย่างแท้จริง ผู้ไกล่เกลี่ยมีความเป็นกลางสามารถจำแนกแยกประเด็นความขัดแย้ง เพื่อสร้างทางเลือก พิจารณาทางเลือกร่วมกัน และนำมาสู่ข้อตกลงที่สนองความต้องการของฝ่ายต่างๆ ได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

บรรณานุกรม

จิตติ ดิงศภัทย์. **หลักวิชาชีพนักกฎหมาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕.

จุฑารัตน์ แก้วกัญญา. **สู่กระบวนการทัศน์ใหม่ของระบบกฎหมายไทยโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย**. www.krisdika.go.th.

โชติช่วง ทังวงศ์. **คู่มือนักเจรจาไกล่เกลี่ย**. ศูนย์สันติวิธีสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ ทหารผ่านศึก, ๒๕๕๘.

ชปภัค บุรณะสิงห์, พีรภัทร บุณรอด และธานัท มิ่งทองคำ. **เอกสารแนวทางการปฏิบัติงานตามกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (นำร่อง))**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร, บทบรรณาธิการ. **บทบัญญัติ**. เล่มที่ ๒๐ ตอน ๓ พ.ศ.๒๕๐๕.

ปรีดี เกษมทรัพย์. **นิติปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา. ๒๕๕๘.

อรรถพล ใหญ่สว่าง. “หลักนิติธรรม”. ใน **จลนिति**, ม.ค. – ก.พ. ๕๗.

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒.

Lon L. Fuller. **The Morality of Law**. Revised ed, Yale University Press. New Havea, ๑๙๖๙.

